

7. ต้นกอกกัน (อ้อยช้าง)

รายละเอียดเนื้อหา

ชื่ออื่นๆ กอกกัน (อุบลราชธานี) หวิด (เชียงใหม่) อ้อยช้าง (เหนือ) ตะคร้ำ กู้ก กู้ก หวิด ช่าเกาะ ช้างโน้ม
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lannea coromandelica* (Houtt.) Merr.

ชื่อพ้อง *Calesium grande* Kuntze, *Dialium coromandelicum* Houtt., *Lannea grandis* Engl., *L. wodier* (Roxb.) Adelb., *Odina pinnata* Rottler, *O. wodier* Roxb., *Rhus odina*

ชื่อวงศ์ Anacardiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ผลัดใบ สูงถึง 17 เมตร เรือนยอดโปร่ง มีกิ่งก้านค่อนข้างเล็กเรียว เปลือกต้นเรียบ หรือแตกเป็นสะเก็ด สีเขียวแกมเทา เปลือกในสีชมพู เป็นเส้นใย มียางเหนียวใส กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มรูปดาว และมีช่องอากาศ ไม่แตกกิ่งก้านมาก ทั้งใบเวลามีดอก กิ่งก้านหนา มีรอยแผลใหญ่ของใบที่หลุดไป ใบประกอบแบบขนนก ปลายคี่ เรียงเวียน แกนกลางใบประกอบยาว 12-28 เซนติเมตร ก้านใบประกอบยาว 6-8 เซนติเมตร รูปคล้ายทรงกระบอก ใบย่อย 3-6 คู่ เรียงตรงข้าม ก้านใบย่อยค่อนข้างสั้น มักจะมีสันปีกแคบๆ ด้านใดด้านหนึ่ง ก้านใบย่อยยาว 1-1.5 มิลลิเมตร ก้านใบย่อยของใบปลายยาว 2-3 เซนติเมตร ใบย่อยรูปไข่ กว้าง 3-4 เซนติเมตร ยาว 6-12 เซนติเมตร ปลายแหลมถึงเรียวแหลม โคนกลม ขอบเรียบหรือหยักมน มีขนสั้นนุ่มรูปดาวทั้งสองด้าน ใบย่อยที่ปลายมีขนาดใหญ่กว่าใบย่อยอื่นๆ ใบแก่บาง ผิวเกลี้ยง มีเส้นใบข้าง 7-11 คู่ เส้นใบย่อยเลือนราง ช่อดอก แบบช่อเชิงลด ออกที่ซอกใบใกล้ปลายยอด ช่อดอกห้อยลงมาจากกิ่งที่ไม่มีใบ ดอกขนาด 0.3 เซนติเมตร สีเหลืองอ่อนหรือเขียวอมเหลือง ช่อยาว 12-30 เซนติเมตร ก้านช่อมีขนเล็กๆ ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่แยกกัน ต้นเพศผู้มีช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ยาว 10-25 เซนติเมตร ต้นเพศเมียแตกแขนงน้อยกว่า ช่อยาวได้ถึง 15 เซนติเมตร ก้านดอกยาว 2 มิลลิเมตร หรือไม่มีก้านดอก กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ปลายแยกเป็นแฉก มี 4-6 แฉก รูปไข่ถึงรูปขอบขนาน มีขนปกคลุม ขนาดกว้าง ประมาณ 1 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 1.5 มิลลิเมตร ปลายมน ด้านนอกเกลี้ยง หรือมีขนรูปดาวประปราย กลีบดอกมี 4-5 กลีบ ซ้อนกัน รูปไข่ถึงรูปขอบขนาน กว้าง 1-1.2

มิลลิเมตร ยาว 2-2.5 มิลลิเมตร ปลายมน ไม่มีขน เกสรเพศผู้มี 8-10 อัน อยู่ในดอกเพศผู้ ยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ล้อมรอบหมอนรองดอกรูปวงแหวน มีร่องเว้าตรงกลาง ในดอกเพศเมีย ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร หรือสั้นกว่า รังไข่สีแดงสด ผลสดแบบ ผลผนังชั้นในแข็ง รูปเมล็ดถั่ว รูปไตแบน รูปสี่เหลี่ยมคางหมู หรือรูปคล้ายสี่เหลี่ยมมุมฉากถึงรูปกลม ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร กว้างประมาณ 6 มิลลิเมตร ก้านผลสั้น หรือเกือบไม่มีก้าน มีกลีบเลี้ยงติดทน เมล็ดเดี่ยวแข็ง มีรอยเว้า 1-2 รอยที่ปลายบน ผลมีสีชมพูเมื่อสุกสีแดง พบตามป่าผลัดใบ ป่าเต็งรัง ตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเล จนถึงที่สูงประมาณ 1,500 เมตร ออกดอกและผลระหว่าง เดือนกรกฎาคม-มีนาคม

สรรพคุณ

ตำรายาไทย เปลือกต้น มีรสขม ใช้สมานแผล และห้ามเลือด แก้ท้องอืดเฟ้อ แก้ปวดท้อง เป็นยาธาตุ หรือช่วยเจริญอาหาร ใช้แก้ปวด ใช้รักษาบาดแผล แกัรรอยฟกช้ำ แผลพุพอง ตาอักเสบรุนแรง โรคเกาต์ แผลเปื่อยในกระเพาะอาหาร แก้ปวดฟัน อาการแพลง และท้องร่วง ใบ ใช้รักษาโรคเท้าช้าง อาการอักเสบ อาการปวดประสาท อาการแพลง และรอยฟกช้ำ แก่น มีรสหวาน ชุ่มคอ แก้กระหายน้ำ ใช้ปรุงแต่งรสยาให้มีรสหวาน

ตำรายาพื้นบ้านอีสาน ใบ ผสมใบโพล ใบหวดหม่อน บดเป็นผงกินกับน้ำเข้าเย็น แก้ไอเป็นเลือด รากหรือเปลือกต้น ต้มน้ำดื่ม แก้ท้องเสีย ยางที่ปูดจากลำต้น ใช้ผสมร่วมกับยางที่ปูดจากลำต้นมะกอก ผนน้ำดื่ม แก้ไอเป็นเลือด สารสกัดน้ำจากเปลือกต้นสดและผลสด เป็นพืชต่อปลา

บทนำบรรยาย

ต้นกอกกัน หรือ อ้อยช้าง เป็นไม้ยืนต้น มีผลขนาดเล็ก สุกแล้วสีเหลืองหรือแดง เป็นพืชที่รับประทานได้ทั้งในส่วนของยอดอ่อนและผล ในส่วนของรากหรือเปลือกต้นสามารถนำมาต้มน้ำดื่ม แก้ท้องเสียได้